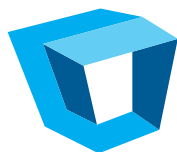

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston vuosikertomus 2019

TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston vuosikertomus 2019

YHTEISKUNTATIEEELLINEN TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto
Vuosikertomus 2019

Julkaisija: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto (FSD)
Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs Tampere
Postiosoite: Tietarkisto
33014 Tampereen yliopisto

Puhelin: 040 190 1432

Sähköposti: etunimi.sukunimi@tuni.fi
fsd@tuni.fi

Internet: <https://www.fsd.tuni.fi>

Julkaisu vuosi 2020

URN: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd-V-202006050001>

Taitto: Tietarkisto

Tampere 2020

Sisällysluettelo

Tietoarkiston 20. juhlavuosi	
– uudistuksia palveluissa ja ulkomaisia vieraita	5
Tietoarkiston vuosi 2019 lukuina	6
Aineistojen jatkokäyttö	7
Aineistojen hankinta ja arkistointi	9
82 uutta aineistoa	9
Aila on osa eurooppalaisia avoimen tieteen pilvipalveluita	9
Penna – kirjoitusaineistojen keruutyökalu	10
Tietoarkiston palvelualusta yliopiston tietohallinnon vastuulle	10
Tietoarkisto neuvoo ja opastaa	11
Tietopalvelussa asiantuntijat auttavat	11
Aineistohallinnan käsikirjaan uusi ohjeistus informoinnista ja anonymisoinnista	12
Muita tietovarantoja ja verkkopalveluita	12
Viestintää ja tapahtumia	13
Tietoarkisto 20 vuotta -juhlaseminaari	13
EDDI2019	13
Kotimainen ja kansainvälinen yhteistyö	14
Tietoarkisto kansainvälisissä organisaatioissa	14
Kotimaisen ja kansainvälisen yhteistyön hankkeet	15
Kansainvälisiä vertailevia aineistoja	16
Talous	17
Organisaatio ja henkilöstö	17
Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valtakunnallinen neuvottelukunta	18
Tietoarkiston henkilökunnan julkaisuja ja esityksiä 2019	19
Tietoarkiston henkilökunnan julkaisuja muissa kuin Tietoarkiston omissa julkaisuissa	19
Tietoarkiston henkilökunnan esityksiä 2019	20

Tietoarkiston 20. juhlavuosi – uudistuksia palveluissa ja ulkomaisia vieraita

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (Tietoarkisto) on CoreTrustSeal-sertifioitu sähköisen tutkimusdatan asiantuntijaorganisaatio, joka hoivaa ja säilyttää pitkäaikaisesti suomalaisen yhteiskunnan, ihmisten ja kulttuuristen ilmiöiden tutkimiseksi kerättyjä aineistoja. Yksikkö on perustettu Tampereen yliopiston yhteyteen vuoden 1999 alussa. Tietoarkisto on eurooppalaisten tietoarkistojen muodostaman tutkimusinfrastruktuurin CESSDA ERICin kansallinen palveluntuottaja.

Vuosi 2019 alkoi lupaavasti, kun Suomen Akatemian infrastruktuurikomitea myönsi Tietoarkistolle uuden viisivuotisen rahoituksen Tietoarkiston kansallisen palvelun kehittämiseen. *Crossing Boundaries with Tools and Services (C-BoTS)* -hankkeessa Tietoarkisto toteuttaa vuosien 2017–2020 strategiaansa, jolla se pyrkii kehittämään palveluitaan laajasti yhteentoimiviksi yhteistyössä kansallisten ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Strategiassaan Tietoarkisto korostaa olevansa palvelu, asiantunteva ja vastuullisesti FAIR. FAIR tarkoittaa, että palvelut ja aineistot ovat helposti löydettäviä, saavutettavia, yhteentoimivia ja jatkokäytettäviä.¹

Päivittäisessä työssä tuntui lähitoimintaympäristön muutos, kun uusi Tampereen yliopisto aloitti toimintansa. Muutoksesta aiheutui runsaasti lisätyötä myös Tietoarkistossa. Yksikön asemakin organisaatiossa muuttui, kun Tietoarkisto siirtyi rehtorin alaisuudesta tutkimusvararehtorin alaisuuteen. Tietoarkisto on edelleen yliopiston valtakunnallista tehtävää hoitava erillisyksikkö. Tietoarkisto hyödynsi muutostilannetta ja siirtyi käyttämään yliopiston tietohallinnon ylläpitämiä palveluja aiempaa laajemmin. Muutos vapauttaa Tietoarkiston omaa IT-työvoimaa muihin tehtäviin, lisää toimintavarmuutta ja säästää huomattavan määrän energiaa. Lisäksi Tietoarkiston asiantuntijat osallistuvat aiempaa laajemmin yliopiston sisäisiin projekteihin ja työryhmiin paikallisen vaikuttavuuden ja yhteentoimivuuden varmistamiseksi. Tietoarkisto on muun muassa yksi yliopiston yhden luukun periaatteella toimivan Datapalvelun palveluntuottajista.

20-vuotisjuhluvuoden kunniaksi Tietoarkisto-lehti kertoi yksikön kehityksestä monipuoliseksi tutkimuksen palveluinfrastruktuuriksi. Varsinaiset juhlatapahtumat, kotimainen Tietoarkisto-seminaari ja kansainvälinen juhlaillallinen, järjestettiin syyskaudella.

Ulkomaisten kumppanien luottamuksesta ja arvostuksesta Tietoarkiston asiantuntijoita kohtaan kertovat lukuisat vierailupyynnöt. Tietoarkisto kumppaneineen järjesti vuonna 2019 kaksi kansainvälistä tapahtumaa, yhteistyöseminaarin japanilaisten kollegojen kanssa ja DDI-formaatin käyttäjien konferenssin EDDI19. Näiden lisäksi yksittäiset kollegat matkustivat Tampereelle tutustumaan Tietoarkiston käytäntöihin ja ratkaisuihin. Vierailijoita tuli muun muassa Japanista, Ruotsista, Tanskasta, Sloveniasta, Itävallasta, Yhdysvalloista ja Qatarista.

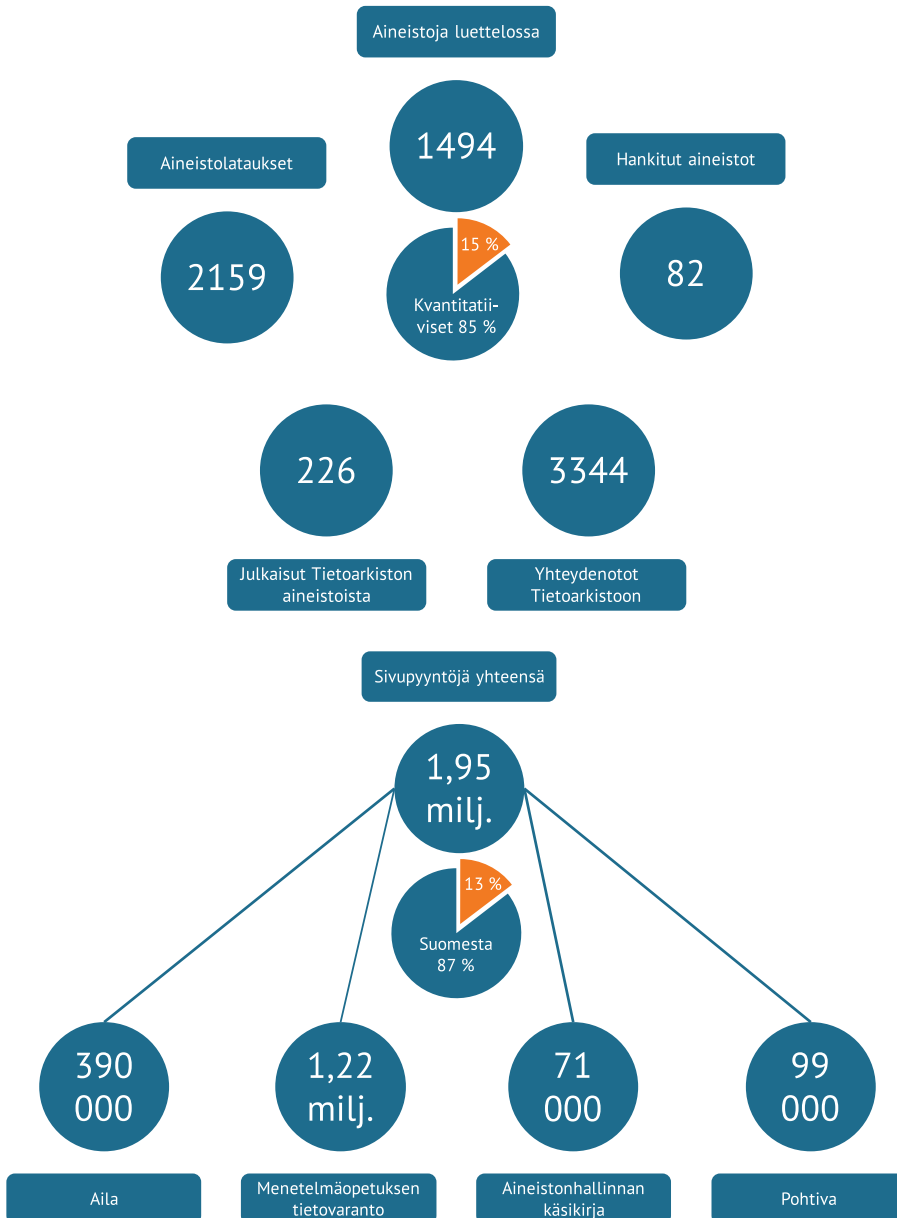
Tietoarkiston voimakkaasti lisääntynyt kansainvälinen toiminta näkyi kasvokkaisten kohtaamisten lisäksi runsaana virtuaalikokousten määränä. Nykyaikaisen

¹ Strategia-asiakirjoihin voi tutustua Tietoarkiston verkkosivuilla <https://www.fsd.tuni.fi/tietoarkisto/asiakirjat/#strategiasuunnitelmat>.

teknologian ansiosta entistä laajempi kansainvälinen yhteistyö on mahdollista, kun virtuaalokokoukseen kuluu vain murto-osa taloudellisista ja ajankäytöllisistä resursseista kasvokkaiseen tapaamiseen verrattuna.

Tämä vuosikertomus esittelee valikoidusti keskeisiä Tietoarkiston palveluita ja toimintaa. Laajemman kuvan palvelutarjonnasta ja kansainvälisestä ja kansallisesta kehitystyöstä saat yksikön verkkosivuilta.

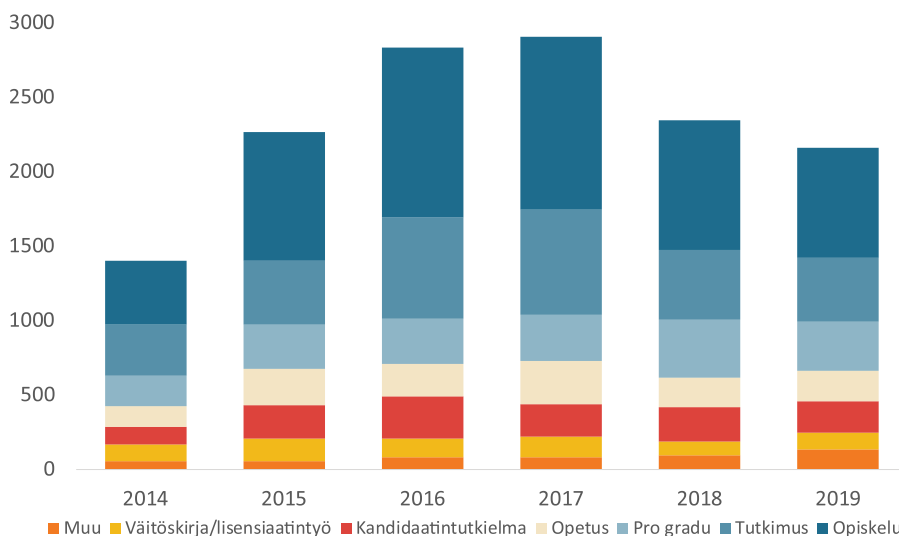
Tietoarkiston vuosi 2019 lukuina

Aineistojen jatkokäyttö

Tietoarkiston asiakkaat voivat ladata Palveluportaali Ailasta haluamansa aineistot kunkin aineiston käyttöehtojen mukaisesti. Kuvailutiedot ovat avoimesti saatavilla jopa muuttujatasolla. Voidakseen analysoida aineistoa data on ladattava ja sitä varten useimmiten rekisteröidyttävä käyttäjäksi.

Kvalitatiivisia aineistoja tallennettiin ja käsiteltiin Tietoarkistossa vuonna 2019 edellisvuotta enemmän. Ailasta myös ladattiin kvalitatiivisia aineistoja aiempaa enemmän. Vapaasti käytettävien aineistojen käyttö kasvoi. Vuonna 2019 jatkokäyttöön toimitettiin 2159 aineistoa (2018: 2344), joista kvantitatiivisia oli 80 % (2018: 83) ja kvalitatiivisia 20 % (2018: 17 %). Edellisvuoteen verrattuna aineistolatausten kokonaismäärä väheni kahdeksan prosenttia (Kuvio 1). Kaiken kaikkiaan Ailasta on ladattu vuosien 2014–2019 aikana noin 13 700 aineistoa.

Kuvio 1: Jatkokäyttöön toimitetut aineistot käyttötarkoituksittain 2014–2019 (lkm).

Eniten aineistoja käytettiin harjoitustöihin ja muuhun opiskeluun (34 %). Lisäksi aineistoja toimitettiin opinnäytteisiin, kuten kandidaatintutkielmiin, pro gradu -tutkielmiin ja väitöskirjoihin (yhteensä 30 %), muuhun tutkimukseen (20 %) ja opetukseen (9 %).

Aineistoja käytettiin laajasti suomalaisissa yliopistoissa ja korkeakouluissa. Eniten aineistoja ladattiin Tampereen (18 %), Helsingin (14 %), Turun (13 %) ja Jyväskylän (13 %) yliopistoihin. Seitsemän prosenttia rekisteröityneiden asiakkaiden aineistotoimituksista meni ulkomaille (2018: 7 %). Joka kuudes aineisto ladattiin Ailan englanninkielisestä luettelosta. Aineistoja ladattiin eniten tammi-, syys- ja lokakuussa.

Vuonna 2019 aineistoja latasi Ailasta 768 yksittäistä rekisteröitynyttä asiakasta (2018: 830). Kaiken kaikkiaan rekisteröityneitä Aila-asiakkaita oli vuoden 2019

lopussa yhteensä 2623 (2018: 2925).

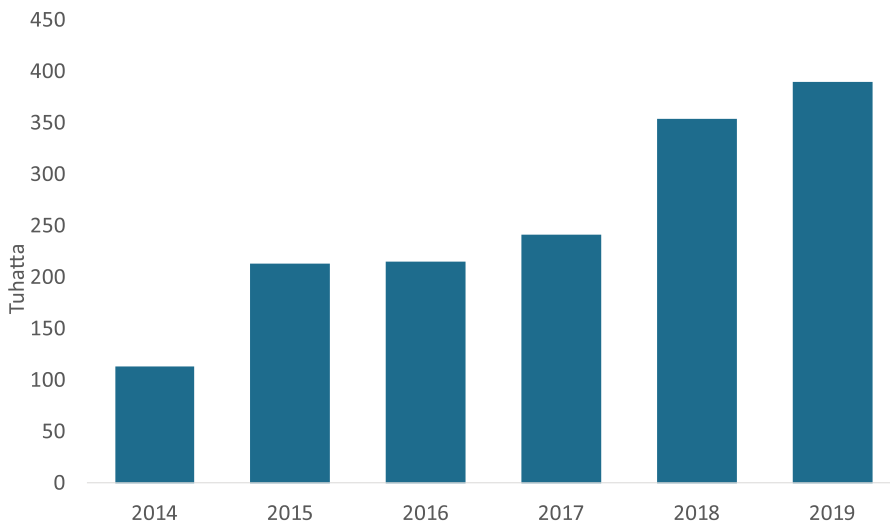
Vapaasti käytettävät aineistot olivat aiempien vuosien tapaan suosittuja ja niitä latasi 440 henkilöä (2018: 399). Vuoden aikana 500 eri aineistoa ladattiin ainakin kerran. Kaikkiaan arkistoitujen aineistojen käyttöaste (yksittäinen aineisto on toimitettu jatkokäyttöön vähintään kerran) vuosina 2000–2019 on 88 prosenttia.

Suosituimpia yksittäisiä aineistoja:

- FSD2922 European Social Survey 2012: Suomen aineisto (A)
- FSD1289 Demokratisoitumisen mittarit 1810–2014 (A)
- FSD3068 European Social Survey 2014: Suomen aineisto (A)
- FSD3067 Eduskuntavaalitutkimus 2015 (B)
- FSD3217 European Social Survey 2016: Suomen aineisto (A)
- FSD1216 Demokratisoituminen ja valtaresurssit 1850–2000 (A)
- FSD3220 Työolobarometri 2016 (B)
- FSD3355 Työ- ja elinkeinoministeriön julkisten hankintojen ilmoitustilasto-aineisto 2018 (A)
- FSD2811 Itä-Suomen nuorisopuntari 2011 (B)
- FSD3242 Amisbarometri 2017 (A)

Aineistojen saatavuusluokka: (A) vapaasti käytettävissä, (B) tutkimus, opetus, opiskelu.

Aineistolatausten vähentyneestä määrästä huolimatta Ailan käyttö kasvoi huomattavasti edellisvuosiin verrattuna, ja sivupyynnöitä oli yli 390 000 (Kuvio 2). Kasvuun on todennäköisesti vaikuttanut merkittävästi verkkosivu-uudistus, jonka yhteydessä kaikki aineistosivut siirrettiin Ailaan. Verkkosivuliikennettä on tämän seurauksena siirtynyt Tietoarkiston pääsivustolta Ailaan.

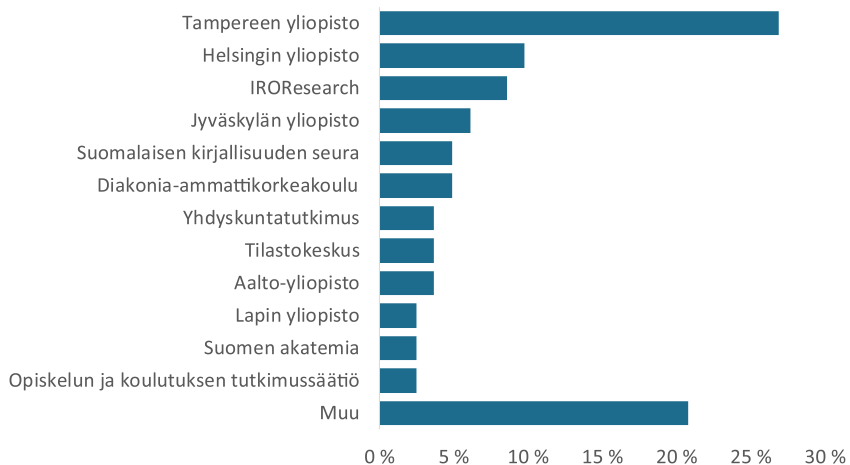

Kuvio 2: Ailan sivupyynnöt 2015–2019 (lkm).

Aineistojen hankinta ja arkistointi

82 uutta aineistoa

Tietoarkiston aineistovaranto karttui vuoden 2019 aikana 82 (2018: 89) aineistolla, joista kvalitatiivisia oli 29. Ailassa julkaistiin yhteensä 77 (2018: 79) uutta aineistoa. Vuoden lopussa Ailassa oli 1494 aineistoa, joista määrällisiä oli 1266 ja laadullisia 228. Vuonna 2019 julkaistuista aineistoista ladatuimpia olivat FSD3355 Työ- ja elinkeinoministeriön julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineisto 2018, FSD3242 Amisbarometri 2017 ja FSD3321 Töissä ja köyhä -kirjoitusaineisto 2015.

Kuvio 3: Aineistoja luovuttaneiden henkilöiden taustaorganisaatiot (% luovutetuista aineistoista).

Aineistoja saatiin arkistoitaviksi 27 eri organisaatiosta. Eniten aineistoja luovutettiin Tampereen (22 kpl), Helsingin (7 kpl) ja Jyväskylän yliopistoista (5 kpl). Luovuttajien taustaorganisaatiot olivat muita yliopistoja, tutkimuslaitoksia, järjestöjä, julkisia organisaatioita ja yksityisiä tutkimusalan yrityksiä.

Lukumääräisesti eniten aineistoja on koko toiminta-aikana saatu Tampereen, Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistoista sekä Åbo Akademiasta, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Tilastokeskuksesta, Kuntaliitosta, Yhdyskuntatutkimuksesta ja Kirkon tutkimuskeskuksesta. Arkistointisopimuksen allekirjoittajia oli vuoden lopussa yhteensä 751. He edustavat noin 160 eri organisaatiota (Kuvio 3).

Vuonna 2019 valmistui 51 kvantitatiivisen (2018: 60) ja 24 kvalitatiivisen (2018: 17) aineiston arkistointi. Puolet aineistoista prosessoitiin alle yhdeksässä kuukaudessa.

Aila on osa eurooppalaisia avoimen tieteen pilvipalveluita

EOSC eli European Open Science Cloud on virtuaalinen alusta, joka kokoaa eurooppalaiset avoimen tieteen palvelut ja infrastruktuurit yhteen paikkaan. Sen tavoitteena on tarjota avoimia ja saumattomia tutkimusaineistojen tallentamista, hallintaa ja jatkokäyttöä edistäviä palveluita yli rajojen. EOSC rahoitetaan Euroopan Unionin Horisontti 2020 -puiteohjelmasta. EOSC Marketplace sisältää eri organisaatioiden ja infrastruktuurien ilmoittamat, EOSCin kriteerit täyttävät palvelut. Käyttäjät voivat selailla ja hakea palveluita, kirjautua useilla eri sosiaalisen median tai organisaatioiden tunnuksilla, lisätä omia projekteja ja valita niihin sopivat palvelut. Tietoarkiston palveluportaali Aila on listattuna yhtenä ensimmäisistä suomalaisista palveluista noin 250 palvelun joukossa.

<https://marketplace.eosc-portal.eu/services/data-service-portal-aila>

Penna – kirjoitusaineistojen keruutyökalu

Tietoarkiston ylläpitämä kirjoitusaineistojen keräämiseen tarkoitettu verkkoalusta Penna on ollut käytössä lokakuusta 2017 alkaen. Pennalla kerätyt aineistot tulevat myöhemmin jatkokäyttäjien saataville palveluportaali Ailaan, jos kirjoittaja on antanut arkistointiin suostumuksensa ja jos kirjoituksia on kertynyt riittävä määrä. Vuonna 2019 Pennassa avautui kuusi uutta keruuta.

Tietoarkiston palvelualusta yliopiston tietohallinnon vastuulle

Tietoarkiston palvelinympäristö siirrettiin vuoden aikana omasta palvelinklusterista Tampereen yliopiston uuteen, tutkimuksen tarpeisiin rakennettuun palvelinklusteriin. Myös työasemaympäristössä liitettiin yliopiston yhteiseen ympäristöön. Työasemien osalta siirto toteutettiin 7. marraskuuta ja palvelinten osalta palvelin ja palvelu kerrallaan loka-joulukuussa. Palvelinympäristön osalta joitain yksittäisiä tehtäviä jäi vuodelle 2020.

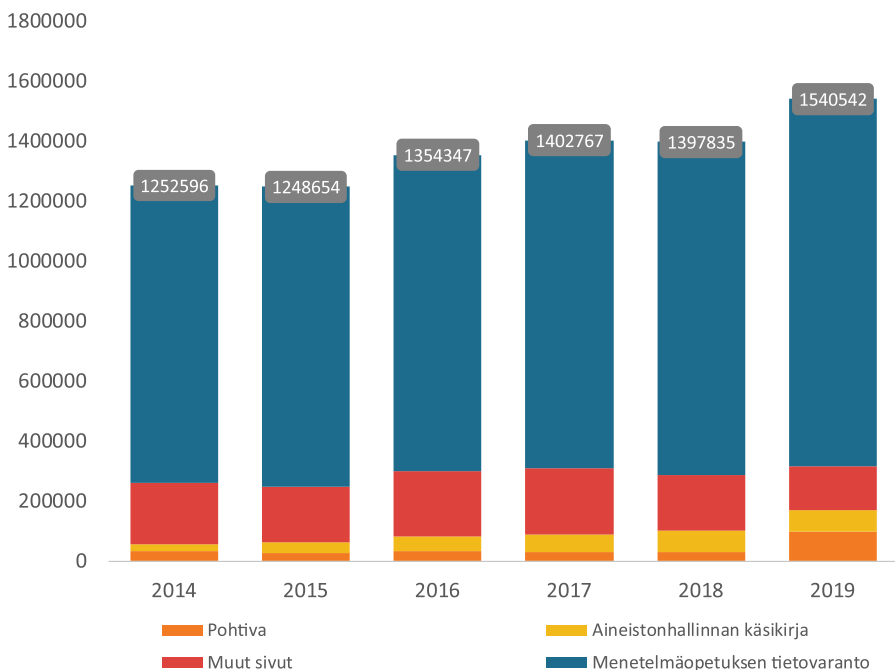
Työmäärä oli merkittävä. Aloitimme siirtoon liittyvät esityöt yliopiston tietohallinnon kanssa jo toukokuussa. Huolellisen valmistautumisen seurauksena siirrosta ei syntynyt juurikaan palvelukatkoja. Asiakkaille siirto ei näkynyt, ja Tietoarkiston sisäinen toiminta jatkui käytännössä keskeytymättä.

Palvelinympäristössä tavoitteena oli vikasietoisempi alusta sekä laite- ja käyttökustannusten pienentäminen. Työasemaympäristössä puolestaan pyrittiin yhteiseen ympäristöön muun yliopiston kanssa ja siitä saatavaan skaalaetuun. Siirron jälkeen Tietoarkisto vastaa omista palveluistaan ja tietohallinto alustasta, joilla palveluja tuotetaan. Tietoarkiston resurssit saadaan näin kohdennettua paremmin palveluntuotantoon.

Tietoaarkisto neuvoo ja opastaa

Tietoaarkisto palvelee verkossa vuorokauden ympäri. Arkistoidut aineistot sekä aineistonhallintaa ja jatkokäyttöä tukeva materiaali ovat verkkosivuilla saatavissa milloin tahansa. Eri asiakasryhmät, tutkijat, opiskelijat, opettajat ja rahoittajat pääsevät suoraan etusivulta heille tarkoitettujen palvelujen ääreen. Virka-aikaan Tietoaarkiston tietopalvelu auttaa ja opastaa kysymyksissä, joihin asiakkaat eivät ole onnistuneet löytämään vastausta itsenäisesti.

Vuonna 2019 Tietoaarkiston verkkosivujen kokonaiskäyttö kasvoi selkeästi (Kuvio 4). Sivuihin kohdistui noin 10 % enemmän sivupyynnöitä kuin vuonna 2018, yhteensä 1,5 miljoonaa. Kasvu painottui erityisesti Menetelmäopetuksen tietovarantoon sekä eduskuntavaalivuoden suosikkiin, Pohtivaan. Pääsivuston kävijämäärä vastaavasti laski selvästi, koska verkkosivu-uudistuksen myötä lähes kaikki arkistoituja aineistoja koskeva tieto siirrettiin yksinomaan Ailaan. Ailan verkkosivujen käyttömäärä kasvoikin n. 10 % edellisvuoteen verrattuna.

Kuvio 4. Verkkosivupyynnöt pääsivustolle 2014–2019 (poislukien Aila).

Tietopalvelussa asiantuntijat auttavat

Tietoaarkiston asiakaspalvelun tavoittaa sähköpostitse palveluosoitteesta tai puhelimesta. Asiakkaan ei tarvitse tietää, kuka Tietoaarkiston asiantuntijoista on sopivin vastaamaan hänen kysymykseensä. Vuonna 2019 Tietoaarkiston asiakaspalvelijat kirjasiivat yli 3 300 erilaista yhteydenottoa sisäiseen tietokantaan.

Asiakaspalvelijoiden saamien tietopalvelukysymysten luonne on muuttunut viime vuosina. Usein toistuva aihe on tietosuoja ja erityisesti tutkittavien informointi niin, että aineiston arkistointi ja jatkokäyttö tulevat mahdollisiksi.

Aineistonhallinnan käsikirjaan uusi ohjeistus informoinnista ja anonymisoinnista

Aineistonhallinnan käsikirjaan tehtiin merkittäviä uudistuksia tietosuojalainsäädännön muutosten vuoksi. Uudistukset koskivat tunnisteellisuutta ja tutkittavien informointia.

Uudistettu Tunnisteellisuus ja anonymisointi -luku antaa aiempaa käytännönläheisemmät ohjeet henkilötietojen poistamiseen. Tekstissä annetaan selkeät ohjeet siitä, mitä aineiston ominaisuuksia tulee ottaa huomioon anonymisoinnin suunnittelussa. Ohjeisiin on myös lisätty havainnollistavia esimerkkejä tunnisteiden poistamisen suunnitteluun ja mallipohja anonymisointisuunnitelman tekoon. Lisäksi ohjeissa on uutta tietoa kerättävien tietojen minimoinnista sekä käytännön vinkkejä kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten aineistojen anonymisointiin. Tekstiä on myös muokattu helpommin luettavaksi lisäämällä luetteloita ja esimerkkejä.

Muuttuneen tietosuojalainsäädännön vuoksi uudistettiin myös Aineistonhallinnan käsikirjan tutkittavien informointia koskeva ohjeistus. Se opastaa, mitä, miten ja milloin tutkittaville tulee kertoa heidän henkilötietojensa käsittelystä tutkimusaineistoja kerätessä.

Vuonna 2019 käsikirjaan tuli yli 70 000 sivupyynnöä, joka on sama määrä kuin edellisenä vuonna.

Muita tietovarantoja ja verkkopalveluita

Yleisten verkkosivujensa ja Ailan ohella Tietoarkistolla on eräitä muita suosittuja verkkopalveluita tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön.

FNESdata on pitkäaikaaineistoportaali, joka tarjoaa käyttöön muuttujatiedot neljän eduskuntavaalitutkimuksen (2003–2015) yhdistelmäaineistosta.

Menetelmäopetuksen tietovaranto MOTV on tutkimusmenetelmien verkkopikiri ja oppimisympäristö.

Poliittisten ohjelmien tietovaranto POHTIVA on palvelu, johon kootaan suomalaisten puolueiden ohjelmia avoimesti hyödynnettäväksi.

Tietomilli tarjoaa avointa dataa suomalaisista mielipidetutkimuksista.

MOTV on Tietoarkiston verkkosivujen suosituin osio. Siihen kohdistui 1,2 miljoonaa sivupyynnöä vuonna 2019. Pohtivaan kohdistui miltei 100 000 sivupyynnöä vuonna 2019.

Lyhyet esittelyt ja suorat linkit palveluihin ovat verkkosivuilla osoitteessa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/#tutustu-tietoarkiston-palveluihin>.

Viestintää ja tapahtumia

Tietoarkiston asiantuntijat esiintyivät vuoden aikana noin 30 tapahtumassa eri puolilla Suomea ja ulkomailla. Tietoarkiston toiminnan esittelyn lisäksi esityksissä käsiteltiin muun muassa aineistojen avaamisen ja jatkokäytön ongelmia ja mahdollisuuksia.

Vuoden 2018 lopulla julkaisuja verkkosivuja kehitettiin edelleen vuoden 2019 aikana. Kehitystyö kohdistui mm. mobiilikäytön parantamiseen, saavutettavuus-
korjauksiin ja ruotsinkielisen perusinformaation lisäämiseen verkkosivuille. Sisäisesti parannettiin sivujen julkaisualustaa, jolla julkaistavat yksittäiset verkkoartikkelit tulevat korvaamaan painetun Tietoarkisto-lehden, jonka viimeiseksi numeroksi jäi Tietoarkiston 20-vuotisen taipaleen kunniaksi julkaistu juhlanumero.

Verkkosivuilla julkaistaan tiedotteita ja artikkeleita, joista viestitään esimerkiksi uutiskirjeessä ja Tietoarkiston sosiaalisen median kanavilla. Tietoarkiston verkkosivuilla julkaistun ajankohtaissisällön tavoitat kätevästi Ajankohtaista-sivun aikajanan avulla. Tietoarkistoblogissa kirjoitettiin Tietoarkiston juhluvuoden kuulumisista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä.

Tietoarkiston viestintäkanavat:

- verkkosivujen tiedotteet, tapahtumasivut ja artikkelit
- tilattava uutiskirje FSDlista
- Tietoarkistoblogi

Tietoarkisto sosiaalisessa mediassa:

- www.facebook.com/tietoarkisto
- Twitter @tietoarkisto
- YouTube

Tietoarkisto 20 vuotta -juhlaseminaari

Perinteisesti syyskuussa järjestetyn Aila-seminaarin sijaan Tietoarkisto järjesti 24. lokakuuta Tampere-talossa laajemman Tietoarkisto 20 vuotta -juhlaseminaarin. Iltapäiväseminaarissa käsiteltiin vale uutisia, tieteen avoimuutta, tutkimuksen toistettavuutta ja tutkimusaineistojen käyttöä ja jakamista sekä niihin liittyviä haasteita.

Seminaarin yhteydessä jaettiin vuoden 2019 Aineistopalkinto ja Tietoarkistotyön edistäjä -palkinto. Aineistopalkinto myönnettiin Koulun hyvinvointiprofili -aineistosarjasta yliopistonlehtori, dosentti **Anne Konulle**. Tietoarkistotyön edistäjä -palkinto myönnettiin YTT, dosentti **Sami Borgille**.

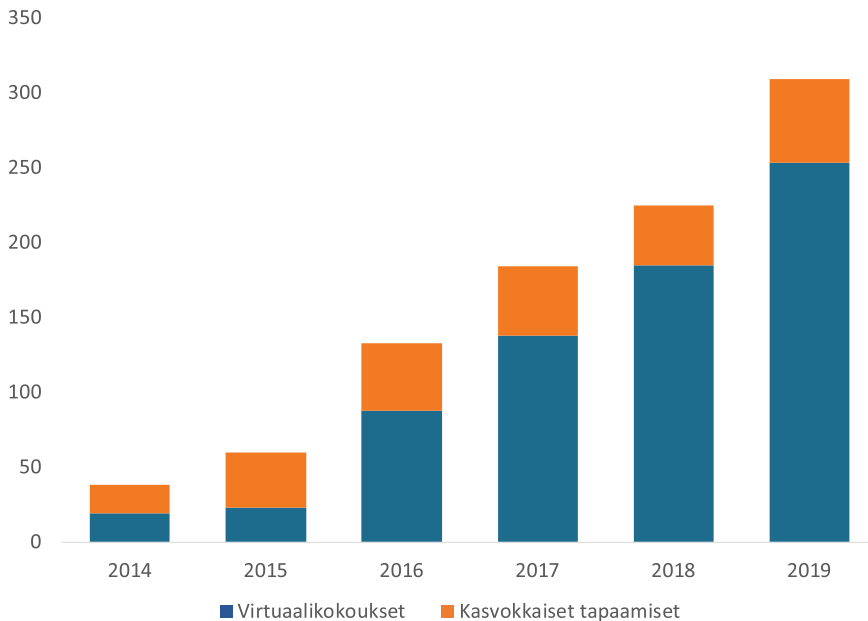
EDDI2019

3.–4. joulukuuta Tietoarkisto järjesti Tampereella yhdessä Tilastokeskuksen ja Tampereen yliopiston kanssa 11. vuotuisen eurooppalaisen DDI-konferenssin. EDDI2019-konferenssi kokosi Tampereelle 90 DDI-metadatformaatin kehittäjää ja hyödyntäjää 16 maasta ympäri maailmaa.

Kotimainen ja kansainvälinen yhteistyö

2017–2020 strategiakauden painopisteidensä mukaisesti Tietoarkisto on panostanut sekä kansalliseen että kansainväliseen yhteistyöhön. Vuonna 2019 tämä näkyi muun muassa työntekijöiden jäsenyyksinä yli 40:ssä Tietoarkiston ulkopuolisessa työryhmässä. Samoin kuin vuonna 2018, noin puolet jäsenyyksistä toteutti Tietoarkiston kansainvälisen vaikuttavuuden tavoitetta ja noin puolet oli kansallista yhteistyötä, josta suuri osa keskittyi erilaisiin avoimen tieteen tehtäviin. Vuonna 2019 Tietoarkisto käytti aiempaa enemmän työaikaan Tampereen yliopiston sisäisiin työryhmiin ja projekteihin.

Runsas kansainvälinen yhteistyö lisää sekä matkustamista että virtuaalikokousten määrää. Kuviossa 5 esitetystä kasvusta suuri osa johtuu uusista H2020-hankkeista.

Kuvio 5. Kokoukset ja tapaamiset kansainvälisten sidosryhmien kanssa 2014–2019.

Strategiassaan ja Suomen Akatemian rahoittamissa valtiojäsenyys Hankkeissa Tietoarkisto on sitoutunut vaikuttamaan aktiivisesti yhteiskuntatieteellisten tietoarkeistojen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin CESSDA ERICin kehitykseen ja pyrkii ottamaan CESSDAn tuottamat työkalut ja palvelut käyttöön nopeasti. Vuonna 2019 Tietoarkisto oli vastuussa CESSDAn asiantuntijaseminaarin ohjelmasta. Seminaarissa keskityttiin CESSDAn ja data-arkistojen palveluihin ja työkaluihin.

Tietoarkisto kansainvälisissä organisaatioissa

CESSDA ERIC on eurooppalaisten yhteiskuntatieteellisten tietoarkeistojen muodostama verkostomainen tutkimusinfrastruktuuri. Tietoarkisto on CESSDAn palve-

luntuottaja ja johtaja Helena Laaksonen on opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämä Suomen edustaja CESSDAn yleiskokouksessa.

DDI Alliance on kansainvälinen allianssi, joka ylläpitää ja kehittää Data Documentation Initiative (DDI) -mikrodatan kuvailuformaattia. Tietoarkisto on ollut allianssin organisaatiojäsen vuodesta 2003.

CoreTrustSeal (CTS) on sähköisiä aineistoja säilyttävien tahojen luotettavuutta kuvaava maailmanlaajuinen sertifiointijärjestelmä. Tietoarkisto on yksi ensimmäisistä (vuonna 2017) sertifioiduista organisaatioista koko maailmassa. Tietoarkiston kehittämispäällikkö Mari Kleemola nimettiin CTS:n hallitukseen vuosiksi 2018–2021 ja samalla hallituksen sihteeriksi.

IASSIST, International Association for Social Science Information Service and Technology, on data-alan ammattilaisten järjestö, jonka puheenjohtajana toimi Tietoarkiston IT-palveluasiantuntija Tuomas J. Alaterä toukokuuhun 2019 asti. Alaterä jatkaa järjestön hallituksessa vuoteen 2021 asti.

ICPSR, Inter-University Consortium for Political and Social Research, on maailman suurin yhteiskuntatieteellinen data-arkisto. Tietoarkisto maksaa Suomen jäsenmaksun, minkä vuoksi ICPSR:n aineistot ja palvelut ovat kaikkien suomalaisten yliopistotutkijoiden ja -opiskelijoiden käytettävissä. Tietoarkisto auttaa suomalaisia käyttäjiä ICPSR:n palvelujen käytössä. Yhteyshenkilöt Suomessa ovat johtaja Helena Laaksonen ja kehittämispäällikkö Mari Kleemola.

ISSP, International Social Survey Programme. Tietoarkisto on yksi ISSP:n suomalaisista jäsenistä.

EVS, European Values Study. Tietoarkisto vastaa Tampereen yliopiston jäsenyysoikeuksista EVS:ssä ja vuotuisesta jäsenmaksusta.

IFDO, International Federation of Data Organizations, on maailmanlaajuinen järjestö, jonka tehtävänä on tukea tutkimusta data-arkistoalan alueellisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla. Tietoarkisto on sen organisaatiojäsen.

Kotimaisen ja kansainvälisen yhteistyön hankkeet

Tietoarkiston kansallisten palveluiden kehittämiseen keskittyvä hanke *Crossing Boundaries with Tools and Services* (C-BoTS) alkoi vuonna 2019. Hanke koostuu kuudesta työpaketista: hankkeessa automatisoidaan Tietoarkiston palveluiden käytön raportointia, tutkitaan olemassa olevien anonymisointia avustavien ohjelmistojen soveltuvuutta Tietoarkiston käyttöön ja kehitetään työkaluja kvalitatiivisen tekstiaineiston hallintaan. Hanke sisältää lisäksi kansainvälisesti vertailevaan tutkimukseen keskittyvän työpaketin.

Myös vuonna 2017 alkanut aktiivinen Tietoarkisto CESSDAssa -hanke jatkui vuonna 2019. Hanke saa rahoituksensa Suomen Akatemian FIRI 2016 Valtionjäsenyysoikeusinfrastruktuurit -hausta. Rahoitus on kansallinen, mutta hanke tukee CESSDA-jäsenyyttä.

CESSDAn sisäisistä kehityshankkeista Tietoarkisto osallistui vuonna 2019 seuraaviin hankkeisiin:

- Tools and Services Working Group
- CESSDA Metadata Office
- European Question Bank 2019
- Technical Framework
- Trust Activities

Lisäksi Tietoarkisto toteutti Tanskan Kansallisarkiston kanssa yhteishankkeen, jonka tuloksena tanskalaisten tutkimusaineistojen metadataa viedään Tietoarkiston kehittämän kuvailutietojen harvestointiohjelmiston Kuha2:n avulla CESSDAn yhteisluetteloon.

Tietoarkisto osallistui vuonna 2019 kolmeen European Open Science Cloud (EOSC) -pilvipalvelua rakentavaan hankkeeseen. Näitä hankkeita ovat:

- Social Sciences and Humanities Open Cloud (SSHOC), joka keskittyy yhteiskuntatieteisiin ja humanistisiin tieteisiin
- EOSC-Nordic, joka edistää tutkimusaineistojen liikkuvuutta Pohjoismaissa ja Baltiassa sekä
- TRIPLE – Transforming Research through Innovative Practices for Linked interdisciplinary Exploration.

Tietoarkiston edustajat työskentelevät SSHOC-hankkeen työpaketeissa, jotka keskittyvät metadatan ja datan yhteentoimivuuden varmistamiseen sekä tutkimusdatan arkistoinnin ja jatkokäyttöön saattamisen luotettavuuden ja laadun takaamiseen. EOSC-Nordic-hankkeessa Tietoarkisto osallistuu työpakettiin, joka keskittyy aineistojen FAIR-periaatteisiin ja aineistohallinnan hyviin käytäntöihin. TRIPLEssä Tietoarkisto on mukana hankkeen osioissa, joissa tutkitaan koneoppimista aineistojen luokittelussa, kartoitetaan humanististen ja yhteiskuntatieteiden aiheuokituksia alustan tarpeisiin sekä metadatan automatisoitua rikastamista löydettävyyden parantamiseksi.

Kansainvälisiä vertailevia aineistoja

Tietoarkisto on kahden kansainvälisen aineistosarjan kansallisten keruiden merkittävä rahoittaja ja osallistuu kummankin sarjan kyselylomakkeen kääntämiseen ja aineistohallintaan. Tietoarkisto työstää kerätyn datan kansainvälisen organisaation vaatimaan muotoon ja toimittaa sen yhdistettäväksi kansainväliseen kokooma-aineistoon.

Näistä International Social Survey Programme (ISSP) -aineistot kerätään vuosittain vaihtuvien teemojen ja European Values Study (EVS) noin kymmenen vuoden välein. Suomen ISSP-tiimiin kuuluu Tietoarkiston asiantuntijoiden lisäksi Tampereen yliopiston tutkijoita, ja keruun toteuttaa Tilastokeskus. Tietoarkiston EVS-yhteistyökumppani Suomessa on Kirkon tutkimuskeskus, joka myös rahoittaa keruita ja osallistuu muun muassa kyselyjen suunnitteluun. Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Kimmo Ketola edustaa Suomea EVS:n hallinnollisissa elimissä.

Vuoden 2019 ISSP-aineiston teemana oli eriarvoisuus. Suomen aineisto julkais-

tiin keväällä 2020. Vuosina 2017–2018 kerätyn EVS-aineiston arkistointi valmistui vuonna 2019. Lisäksi kansainväliseen dataan tehtiin tarkistuksia yhteistyössä Kirkon tutkimuskeskuksen kanssa. Tietoarkistoon arkistoitii myös Helsingin yliopiston vuosina 2008–2009 keräämä ja Svenska litteratursällskapet i Finlandin rahoittama ruotsinkielisen väestön EVS-keruu.

ISSP- ja EVS-aineistojen Suomen aineistot ovat ladattavissa Tietoarkiston palveluportaali Ailasta. Ailassa on myös muun muassa European Social Surveyn ja vaalitutkimusten suomenkielisiä aineistoja, vaikka kokooma-aineistot ja englanninkieliset dataversiot ovat saatavilla ulkomaisista palveluista.

Talous

	<i>Toteuma v. 2019</i>	<i>Toteuma v. 2018</i>
TUOTOT	1 666 076	2 053 880
HENKILÖSTÖKULUT	-1 328 582	-1 466 049
MUUT TOIMINNAN KULUT JA ERÄT	-127 612	-145 123
SISÄISET ERÄT	-169 981	-421 550
TILIKAUDEN TUOTTO-KULUJÄÄMÄ	39 901	21 158

Taulukko 1. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston tuotot ja kulut EUR, v. 2018–2019.

Vuoden 2019 tulos on esitetty taulukossa 1 verrattuna vuoden 2018 tulokseen. Vuoden 2018 ja 2019 talousluvut eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa. Syynä on muun muassa muuttunut vyörytyskulujen käsittely uudessa Tampereen yliopistossa.

Tietoarkiston täydentävän rahoituksen osuus on lisääntynyt merkittävästi vuoden 2010 jälkeen, jolloin Suomen Akatemia käynnisti tutkimusinfrastruktuureille niin sanotut FIRI-rahoitushaut. Vuonna 2019 Tietoarkistolla oli meneillään kaksi FIRI-hanketta. Akatemian rahoituksen lisäksi täydentävän rahoituksen määrää kasvatataa osallistuminen CESSDA ERICin yhteisten palvelujen kehittämiseen. Rahoitus tähän tulee sekä CESSDAn keskustuomistolta että edellä kuvatuista Horisontti 2020 -hankkeista.

Organisaatio ja henkilöstö

Tietoarkisto on Tampereen yliopiston tutkimusvararehtorin alaisuudessa toimiva erillisyksikkö, jolla on valtakunnallinen tehtävä. Tietoarkiston johtajalla on apunaan johtoryhmä, johon kuuluvat johtajan lisäksi hallintoasiainsihteri ja yksikön kolmen moduulin päälliköt. Moduulit ovat toiminnan sisällön perusteella muodostettuja ryhmiä. Tietopalvelu ja aineistonkäsittely hankkii ja käsittelee arkistoitavia aineistoja, vastaa tietopalvelusta sekä osallistuu infrastruktuurihankkeisiin sisältöasiantuntijoina. Tekniset palvelut vastaavat järjestelmien kehittämisestä ja ylläpidosta sekä infrastruktuurihankkeiden sovelluskehityksestä. Projektit ja kehittäminen suunnittelee ja toteuttaa kotimaisia ja kansainvälisiä infrastruktuurihankkeita.

Vuonna 2019 Tietoarkistossa työskenteli toistaiseksi voimassa olevissa työsuht-

teissa 16 henkilöä. Heidän lisäksi eripituisissa työsuhteissa oli määräaikaista henkilöitä. Vuoden lopussa yhteensä 30 henkilöä oli Tietoarkistossa määräaikaissa tai toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa.

Tietoarkistoon palkatuilla on tyypillisesti yhteiskuntatieteellinen tai tietotekninen koulutustausta ja työkokemus. Varsinaiseen tietoarkistotyöhön pätevöidytään rekrytoinnin jälkeen kollegojen ohjauksessa ja sisäisissä koulutuksissa.

Koska Tietoarkisto hoitaa Tampereen yliopiston valtakunnallista tehtävää, sillä on valtakunnallinen neuvottelukunta. Tampereen yliopiston organisaatiomuutoksen vuoksi neuvottelukunta saatiin nimettyä vasta marraskuussa. Se ei ehtinyt kokoon tulla vuoden 2019 puolella.

Neuvottelukunnassa on edustajia Suomen eri yliopistoista ja muista Tietoarkiston yhteistyöorganisaatioista. Puheenjohtaja on Tampereen yliopiston tutkimusvararehtori.

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valtakunnallinen neuvottelukunta

Kokoonpano toimikaudelle 15.11.2019–31.12.2023. Opiskelijajäsenten toimikausi päättyy 31.12.2021.

Varsinainen jäsen (varajäsen)

Tampereen yliopisto:

professori, vararehtori Juha Teperi (puheenjohtaja)
(yliopistonlehtori Noora Ellonen)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos:

kehittämispäällikkö Marjut Vuorinen (varapuheenjohtaja)
(tutkimusohjelmajohtaja Pasi Moisio)

Suomen Akatemia:

erikoistutkija Timo Kolu
(johtava tiedeasiantuntija Aki Salo)

Kansallisarkisto:

kehittämispäällikkö Tomi Ahoranta
(ylitarkastaja Maria Kallio)

Tilastokeskus:

kehittämispäällikkö Marianne Johnson
(tutkimuspäällikkö Faiz Alshail)

CSC — Tieteen tietotekniikan keskus:

kehityspäällikkö Hanna-Mari Puuska
(kehityspäällikkö Kimmo Koivunen)

Kansalliskirjasto:

palvelujohtaja Johanna Lilja
(apulaiskirjastonjohtaja Liisa Savolainen)

Helsingin yliopisto:

professori Hanna Wass
(yliopistonlehtori Maria Valaste)

Itä-Suomen yliopisto:

yliopistonlehtori Antti Kouvo
(tutkimusjohtaja Petri Kahila)

Jyväskylän yliopisto:

projektipäällikkö Juuso Marttila
(yliopistonlehtori Timo Anttila)

Turun yliopisto:

yliopistonlehtori Milla Salin
(yliopisto-opettaja Rauli Mickelsson)

Åbo Akademi:

professori Kimmo Grönlund
(tutkimusjohtaja Lauri Rapeli)

Tampereen yliopiston kirjasto:

päällikkö, avoimen tieteen palvelut Susanna Nykyri
(tietoasiantuntija Katja Fält)

Tampereen ylioppilaskunta:

opiskelija Max Liikka
(opiskelija Paavo Antikainen)

Tietoaarkiston henkilökunnan julkaisuja ja esityksiä 2019

Tietoaarkiston henkilökunnan julkaisuja muissa kuin Tietoaarkiston omissa julkaisuissa

Borschewski, Kerrin; Förster, André; Friedrich, Tanja; Zenk-Möltgen, Wolfgang; Miranda, Patrícia; Moura Ferreira, Pedro; Banovic, Jelena; Bradić-Martinović, Aleksandra; Malic, Larisa; Ala-Lahti, Henri; Jääskeläinen, Taina; Moilanen, Katja; Hagen, Sunniva; Jakobsen, Morten; Stovviken, Silje; Try Laundal, Anne Marie; Utaaker Segadal, Katrine; Balkan, Lorna; Barbalet, Suzanne; Beeken, Jeannine; Bell, Darren; Bolton, Sharon (2019). CMM CESSDA Metadata Model. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3236171>

Broeder, Daan; Trippel, Thorsten; Degl'Innocenti, Emiliano; Giacomi, Roberta; Sanesi, Maurizio; Kleemola, Mari; Moilanen, Katja; Ala-Lahti, Henri; Jordan, Caspar; Alfredsson, Iris; L'Hours, Hervé & Đurčo, Matej (2019). SSHOC D3.1 Report on SSHOC (meta)data interoperability problems. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3569867>

L'Hours, Hervé; Kleemola, Mari & de Leeuw, Lisa (2019). "CoreTrustSeal : From academic collaboration to sustainable services" IASSIST Quarterly 43:1. <https://doi.org/10.29173/iq936>

Recker, Jonas; Dillo, Ingrid; L'Hours, Hervé; Kleemola, Mari; Crabtree, Jonathan; Downs, Robert R.; Hugo, Wim; Jenkins, Reyna; Lin, Dawei; Mokrane, Mustapha; Trilsbeek, Paul; von Stein, Ilona; Callaghan, Lindsay & Edmunds, Rorie (2019). CoreTrustSeal Trustworthy Data Repositories Requirements 2020–2022. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3638211>

Stovviken, Silje; Hagen, Sunniva; Bockaj, Brigita; Bolko, Irena; Vipavc Brvar, Irena; Fink Kjeldgaard, Anne Sofie; Guldfeldt, Madsen, Christina; Ala-Lahti, Henri; Haanpää, Eliisa; Kleemola, Mari; Moilanen, Katja; Borschewski, Kerrin; Zenk-Möltgen, Wolfgang; Alfredsson, Iris; Lundgren, Malin; Svensson, Sara; Etheridge, Anne & Bolton, Sharon (2019). User Guide for the CESSDA Metadata Model. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3236194>

Tietoarkiston henkilökunnan esityksiä 2019

Kansainväliset

Ala-Fossi, Jukka; Raerinne, Enna; Seitämäki, Sirkku & Heinonen, Matti (2019). Penna – A Tool for Collecting Qualitative Textual Data. EDDI2019 4.12.2019. Tampere, Suomi.

Alaterä, Tuomas J. (2019). Static but not Boring – Making Data Services Visible on the Web. IASSIST 2019: Data Down Under: Exploring "Data Firsts" 29.5.2019. Sydney, Australia.

Bolton, Sharon; Jääskeläinen, Taina (2019). DDI Vocabularies and Language Versions. EDDI2019 3.12.2019. Tampere, Suomi.

Jääskeläinen, Taina & Bolton, Sharon (2019). CESSDA Vocabulary Service – For managing vocabulary content. EDDI2019 3.12.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). FSD's Metadata Sharing Practices and Licences. CESSDA Expert Seminar 2019 26.9.2019. Colchester, Iso-Britannia.

Kleemola, Mari (2019). CESSDA Data Catalogue. CESSDA Training Days 27.11.2019. Köln, Saksa.

Kleemola, Mari (2019). Services to support FAIR data: Implementation story. Certification of data repositories – CoreTrustSeal. 2nd EOSC Hub week 12.4.2019. Praha, Tšekki.

Parland-von Essen, Jessica; Alaterä, Tuomas; Sipola, Tiina; Lukkarinen, Ari; Pääkkönen, Tuula; Kiiskinen, Harri; Aalto, Tero; Kaurahalmel, Olli-Pekka; Salminen, Nina-Mari; Lötjönen, Sari; Pajari, Jussi; Hakkarainen, Jussi-Pekka & Silander, Kaisa (2019). The use of Persistent Identifiers for Research Datasets: Recommendation by the Finnish Scientific Community for Open Research. CODATA-Helsinki Workshop on FAIR RDM in Institutions 20.10.2019. Helsinki, Suomi.

Kotimaiset

Alaterä, Tuomas J. (2019). Datan lisenssit ja käyttöehdot. Tutkimusaineistojen, oppimateriaalien ja ohjelmistojen käyttöoikeudet – mitä minun tarvitsee tietää? 5.11.2019. Tampere, Suomi.

Alaterä, Tuomas J. (2019). Pohtiva – Poliittisten ohjelmien tietovaranto – Tietoarkiston erillispalvelu. Metodifestivaali 2019 28.8.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). Mitä Ihmettä on Tietoarkisto? Metodifestivaali 2019 29.8.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). Tietoarkisto palveluksessanne. Aineistot haltuun -koulutus 4.10.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). Tietoarkiston palvelut opettajille ja opiskelijoille. Datanhallinnan aamupäivä opinnäytetöiden ohjaajille ja opettajille 12.11.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). Tietoarkisto on FAIR. Avoimen tieteen kevätpäivät 2019 14.5.2019. Tampere, Suomi.

Keckman-Koivuniemi, Hannele (2019). Tietoarkiston palvelut tutkimusaineistojen hallinnassa ja avaamisessa. Tieteen avoimuus, aineistot ja arkistointi – mitä TAMKin TKI-toimijan tulisi tietää? 10.5.2019. Tampere, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Eettinen suostumus ja tietosuojasetus haastattelututkimuksessa. Tutkimushaastattelu: tyyli, taito ja kohteet -kurssi 11.10.2019. Tampere, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Eettisten periaatteiden uudistus. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan uudistetun ohjeen julkistamistilaisuus 16.9.2019. Helsinki, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Haastattelututkimuksen etiikka ja tietosuojat. TAMK tutkii ja kehittää TKI-päivä 28.11.2019. Tampere, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet. Etiikan päivä 13.3.2019. Helsinki.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Suostumus ja informointi – tietosuojan muuttuneet käytännöt. Avoimen tieteen kevätpäivät 2019 14.5.2019. Tampere, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Tietoarkiston palvelut. ArtsEqual tutkijaseminaari 7.10.2019. Helsinki, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Tietosuoja ihmistieteissä. Research Data and Humanities – RDHum 2019 16.8.2019. Oulu, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Tietosuoja ja Tietoarkiston palvelut. Tietosuoja ja tutkimusaineistot -sessio. Metodifestivaali 2019 28.8.2019. Tampere, Suomi.

Kuula-Luumi, Arja (2019). Tietosuoja-asetus: Muuttuneita käytäntöjä aineistojen keräämiseen ja käyttöön. Tutkimusetiikan seminaari 24.4.2019. Jyväskylä, Suomi.

Parland-von Essen, Jessica & Alaterä, Tuomas J. (2019). Suositus pysyvien tunnisteiden käytöstä tutkimusaineistoille. Avoimen tieteen syyspäivät 25.11.2019. Helsinki, Suomi.

Valaranta, Annika & Kuula-Luumi, Arja (2019). Anonymisoinnin suunnittelu ja anonymisointimenetelmät. Tutkimusaineiston anonymisointi -työpaja. Metodifestivaali 2019 29.8.2019. Tampere, Suomi.

TIETOARKISTO

Käyntiosoite: Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs Tampere
Postiosoite: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto FSD
33014 Tampereen yliopisto
Puhelin: 040 190 1432
Sähköposti: fsd@tuni.fi
Internet: www.fsd.tuni.fi